

Túl az Éperencián

Elhatározásunkhoz híven kezdjük el a színek titokzatos, az ember számára harmóniát és szépséget hozó jelentéseinek kutatását! A fehérről már említést tettünk az új évad első számában. Így most már tudjuk, hogy a tisztaság, a minden-ség, a kezdet is megjelenhet fehérben. Sőt, a fényszínt, a fehéret, ha egy prizma segítségével felbontjuk, a szivárványt, a hét színt kapjuk.

Nagyon izgalmas a színek leírása a különböző kultúrákban. Mint tudjuk, a színt a fény hullámhossza határozza meg, ami a színekben belül folyamatosan változik a vöröstől az ibolyáig. Egyes kutatók részletesen tanulmányozták a színeket jelölő szavakat a különböző kultúrák és nyelvek esetében. John D. Barrow könyvében, *A művészi világegyetemben* (Kulturtrade Kiadó, Budapest, 1998.) 98 nyelvről ír, amiben mindezeket kutatták. A legfontosabb különbséget abban állapították meg, hogy hány különböző színt tudtak az egyes nyelveken megnevezni. Megfigyelhető, hogy a legegyszerűbb nyelvekben csak a **fehérre** és a **feketére** létezik külön szó. A harmadik leggyakrabban előforduló színnév a **piros**, majd ezt a **zöld** és a **sárga** lényegében azonos gyakorisággal követi. Ezután a **kék**, majd a **barna**, végül pedig a **bíbor**, a **rózsaszín**, a **narancsságra** és a **szürke** következik. Tehát megállapíthatjuk, hogy a fekete és a fehér az első két szín, amelyre szükségünk van, ha információt akarunk adni környezetünk fényviszonyairól. Azt is leszögezhetjük, hogy színfogalmaink nem véletlenszerűek. Ez azzal a ténnyel is össze-

függ, hogy látásunk háromdimenziós.

A környezeti hatások, a légköri viszonyok, a látható színek kémiai festékkanyagai, a fény szórásai mind meghatározzák, milyen színeket észlel a szemünk.

A színek használata az élőlények számára négy tekintetben előnyös a környezethez való alkalmazkodás szempontjából. Először is felkelti a figyelmet, például a virágok ezáltal jelzik a rovaroknak a jelenlétüket, a gyümölcsök pedig színnel jelzik, hogy már alkalmasak az elfogyasztásra. Másodsor, a színek figyelmeztetnek. A rikító színű csúszómászók például jelzik, hogy mérgezők. Harmadszor, lehetővé teszik az álcázást és a mimikrit. Negyedszer, érzelmeket képesek gerjeszteni. Legkézenfekvőbb példa erre a vörös szín, amelynek fogalma, amint láttuk, a fekete és a fehér után elsőként jelent meg az ember szókincsében. Ez a madarak és a virágok leggyakoribb színe is. Az emberekre gyakorolt hatása lenyűgöző: az agy károsodása esetén a vörös felismerése a színlátás legtovább megmaradó, majd a felépülés során a leghalványabb megjelenő része. Együttal rejtélyes is

ez a szín. Egyrészt a veszőlyre figyelmeztet, mint a mérgező levelibéka esetében például, a kozmetikában azonban egyértelműen a csábítás, a vonzalom kialakítása a célja. Mindezek után biztos Ti is egyértéketek *Vaszilij Kandinszkijjal* (festőművész, 1866-1944), aki a következőket vallja a színekről: „*A szín a lelket közvetlenül befolyásoló erő. A szín a billentyűzet, a szemek a kalapácsok, a lélek pedig a zongora számtalan búrja. A festőművész a zongorista, aki egyik billentyűt a másik után lenyomva megrezegteti a lélek búrjait.*”

Életünkben sajátos értelmet kapnak a színek. Hazánkban a fekete köztudottan a gyász színe. A zöld üzenetét többen egyértelműen a remény jeleként ismerik. Azt mondják, élni tudó és szerető ember az, aki ezt a színt részesíti előnyben. Vagy itt van a piros, a vörös: nem vitás, a szenvedély színe.

Azt tudjátok-e, hogy a különböző korokban minden kultúra létrehozta a maga sajátos színnyelvezetét, színrendszerét. Ez elsődlegesen a hagyományok kialakulásával magyarázható. Minden szín egy meghatározott gondolati-asszociációs jelentést kapott, és kifejeztette a színek differenciáltabb megkülönböztetését, látását és elnevezését.

Az **ősközösségi társadalmakban** élő ember számára a színek szerepe a biológiai jelzőinger, a figyelemfelkeltés, a környezet állapotváltozását jelző minőség. Ugyanakkor már ezekben az ősi időkben is tetten érhető a színek mágikus hatása.

A testfestés, a harci díszek színösszege, a törzsi rangjelzésre használt színkülönbségek

mind azt mutatják, hogy szimbolikusan használták az emberek akkor a színeket. Egységben éltek a természettel.

A szín pedig meghatározott jelentéssel bírt számukra. Tehát titkos, mágikus funkcionális erőket jelentettek a színek.

Később, a folyammenti kultúrák kialakulásakor, az ókori birodalmakban a színek jelképes jelentése még erősebb megkülönböztetést kapott. Szinte egyetemes nyelv lett a színek szimbolikája. Egy erősen misztikus szereppel ruházták fel a színeket, szoros összefüggésbe kerültek a vallásokkal.

Az **egyiptomi kultúrában** például (kb. ie. 3000-640-ig) a színekhez a következő jelenségeket társították:

SZÍN	JELENTÉS
Fekete	Éj, örökkévalóság, Észak istenség, gonoszság, sötétség, halál utáni újjászületés
Zöld és fekete együtt	Sarjadó élet, ifjúság, Ozirisz színe
Zöld	Harcosok talizmánja, erőt, bátorságot adott, a templomok padlóin a Nílust jelentette
Kék	Ámonnak, az újjáteremtés istenének, az ég királyának színe
Sárga-arany	Gazdagság, halhatatlanság, isteni teremtés
Fehér	Öröm, pompa, Ízisz (jelképe a Hold)
Bíbor	A Föld színe
Vörös	Alsó-Egyiptom: jó életerő, Felső-Egyiptom: rossz, durva, szégyenletes jelentés

A **görög kultúrában** Pithagorasz óta (ie.6. század vége) a földi lét négy elemét, őselemét négy színnel társítják. Ezek Pithagorasz szerint:

Tűz	vörös, a szellemet jelképezte
Víz	zöld, a világot jelentette
Levegő	sárga, a személynek volt a szimbóluma
Föld	kék, az embernek felelt meg
Az istenség	az összes színt magában foglaló fehér

A **hindu** filozófia egyik fennmaradt írásműve, az *Upanisádok* minden dolog végökát a tűzben, a vörösben, a vízben, a fehérben és a földben, a feketében látta.

A **kínai** filozófiai tanítások öt őselemet különböztetnek meg, melyek teljesen más színeket kaptak: A víz fekete volt, létrehozta a fát, de a fa legyőzetik a tűz által, a vörös tűz létrehozta a földet, de elemésztí az érc. Az érc fehér volt, teremtette a vizet, de szétrombolja a fa. A fa zöld volt, szülte a tüzet, de elemésztí a föld. A föld sárga volt, létrehozta az ércet, de legyőzi a víz.

Arisztotelész (ie. 384-322.) két évszázaddal Pithagorasz után létrehozott egy színrendszert. Erről a következőket írja: „*egyszerű színek az elemek saját színei, azaz a tűzé, a levegőé, a vízé, a földé.*”

Az őselemeket a színekkel azonosítja, és az elemekhez meghatározott tulajdonságokat rendel. Így kapja a következő besorolást: meleg-száraz a TŰZ, melegnedves a LEVEGŐ, hideg-száraz a FÖLD, hideg-nedves a VÍZ.

A **görögök** filozófiai módszere a logosz, az ész volt. S hogy ezek után a színekhez milyen jelentést kapcsoltak?

SZÍNEK	JELENTÉSEK
Fehér	templomok papjainak ruhái, a női nem színe
Vörös	tűz, vér, emberi szeretet, áldozat színe, Ceresznek, az aratás istennőjének és Dionüszosznak, a bor istenének színe
Arany	Athéné istennővel azonosították
Kék	levégő, becsületesség, hűség színe
Zöld	víz
Sárga	föld
Fekete	férfiak színe

A színek kutatását a következő számban a római és a héber vallás, valamint a keresztény egyház színjelképeivel folytatjuk, majd a középkori címereket is megvizsgálva eljutunk a reneszánszig.

Remélem, vizsgálódásunkat érdekesnek tartottátok, és legközelebb is velem tartotok majd!

Láposi Terka

